
Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2013:12

Följder av lokal anställning av präster

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2013:85 med förslag om ett uppdrag till kyrkostyrelsen om att utreda följderna av prästernas lokalanställning. Då någon återgång till de delade arbetsgivarfunktioner som gällde före år 2000 enligt utskottet inte är aktuell finns det ingen anledning att ompröva dagens system. Utskottet anser inte att någon utredning om följderna av prästernas lokalanställning bör tillsättas. Utskottet föreslår således att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:85.

Motionens förslag

Motion 2013:85 av Dan Sarkar, Utred lokalanställningens följder

Kyrkomötet beslutar att uppdra åt kyrkostyrelsen att utreda följderna av prästernas lokalanställning.

Bakgrund

Före relationsändringen var regleringen av biskops- och prästtjänster i kyrkolagen relativt omfattande. Då kyrkomötet inte har kompetens att besluta om sådant som är reglerat i den arbetsrättsliga lagstiftningen och i kollektivavtal är antalet bestämmelser om kyrkans anställda förhållandevis begränsat.

Före år 2000 var det domkapitlet som statlig myndighet som svarade för ett antal arbetsgivarfunktioner avseende prästerna. Även om församlingar och samfälligheter kunde ses som församlingsprästernas egentliga arbetsgivare skedde en tydlig förändring när de lokala arbetsgivarna fullt ut blev arbetsgivare för all sin personal – inklusive prästerna – vid relationsändringen. I kyrkoordningen infördes nya bestämmelser om bl.a. kyrkoherdens ställning och uppgifter för att inom ramen för det gemensamma uppdraget upprätthålla en ansvarsfördelning mellan den förtroendevalda organisationen och ämbetslinjen.

Det bör här noteras att frågor om arbetsmiljö och Svenska kyrkan som arbetsplats har behandlats vid en rad tillfällen före år 2000. Ett exempel på detta är när 1998 års ombudsmöte behandlade en motion gällande hanteringen av de psykosociala problemen inom Svenska kyrkan. Församlingsutskottet gav i sitt betänkande 1998:511 en utförlig redogörelse för de frågor som Svenska kyrkans Arbetslivscentrum arbetade med och informerade om att ett projekt benämnt *Kyrkan som arbetsplats* startade år 1997.

Vid kyrkoordningens utarbetande var ett viktigt motiv för att skilja arbetsgivar- och tillsyn åt att så långt möjligt skapa en situation där biskopens och

domkapitlets tillsyn och lära och efterlevnad av vigningslöftena inte skulle bli frågor som ytterst skulle avgöras i arbetsrättslig ordning. Om tillsyn och arbetsgivaransvar låg hos samma organ bedömdes detta omöjliggöra en självständig kyrklig ämbets tillsyn (se den s.k. personalutredningen i betänkandet *Personal, tillsyn, överklagande* SKU 1998:6 s. 67 ff.). Vidare framhöll personalutredningen att:

från arbetsmiljösynpunkt måste alternativet med stiftsansättning av pastoratspräster ses som en klar nackdel; för prästerna, eftersom deras arbetsgivare inte förfogar över arbetsplatsen och således inte kan ta sitt arbetsgivaransvar, och för övriga anställda, eftersom deras arbetsledare inte är underställd arbetsgivaren och arbetsgivaren därför inte fullt ut kan ta ansvar för arbetsmiljön. (se ovan nämnda utredning s. 41)

I kyrkoordningsskrivelsen konstaterade Centralstyrelsen att det vid en lokal anställning av församlingspräster följer av arbetsrättsliga regler att beslut om uppsägning, avsked, disciplinära åtgärder och omplacering fattas av den lokala arbetsgivaren, alltså församlingen eller samfälligheten. Vidare följde Centralstyrelsen de åtskilliga remissyttranden som påpekat behovet av inflytande för domkapitlet inför beslut om uppsägning och disciplinär åtgärd och föreslog en bestämmelse om befogenhetsprövning inför sådana beslut. Kyrkomötet anslöt sig till Centralstyrelsens överväganden och bestämmelsen om befogenhetsprövning återfinns idag i 31 kap. 14 § vad gäller uppdraget som präst.

Tillsyns- och uppdragsutskottet har tidigare uttalat följande vad gäller arbetsgivaransvaret (se TU 2007:7 *Ansvarsfrågan i pastoraten*):

Ett helt och odelat arbetsgivaransvar hos församlingar och samfälligheter ger de bästa förutsättningarna för en samlad arbetsgivarpolicy gentemot alla anställda på en arbetsplats. Ansvarsfördelningen mellan stiftet och den lokala nivån blir tydligare när arbetsgivar- och tillsynsfunktionerna hålls isär. Med detta har vi inte sagt att allt fungerar väl.

När prästansättningen behandlades i kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte (se CsSkr 1999:3) var en utgångspunkt ett yttrande från Läronämnden (Ln 1995:8) vilket 1995 års kyrkomöte hade anslutit sig till. I yttrandet underströks att biskop och domkapitel måste ha "reella möjligheter att utöva tillsyn och vidta disciplinära åtgärder där innehavare av kyrkans ämbete handlat på sådant sätt att vår kyrkas identitet kan påverkas eller ifrågasättas. Om det inte är någon skillnad i den rättsliga praktiken mellan att ha avgivit vigningslöften och inte ha gjort det, ifrågasätts hela den nuvarande vigningsordningen". Enligt Centralstyrelsens förslag, som kyrkomötet beslutade i enlighet med, skulle biskop och domkapitel även fortsatt ha tillsyn över utövandet av kyrkans vinningstjänst och efterlevnaden av vigningslöftena. Vidare skulle domkapitlet även framgent kunna skilja präst från behörigheten att utöva vinningstjänsten.

Genom beslut av 2003 års kyrkomöte utökades domkapitlets möjliga åtgärder gällande en präst som visat sin olämplighet på något sätt. Tidigare hade enbart obehörigförklaring stått till buds, medan kyrkomötet 2003 beslutade att införa skriftlig erinran och treårig provotid som möjliga åtgärder utöver obehörigförklaring. Reglerna återfinns idag i 31 kap. 11–12 §§ i kyrkoordningen.

I sammanhanget bör också poängteras att stiftens tillsyn över församlingarna förtydligas ytterligare vid årsskiftet i samband med de så kallade strukturförändringarna (SvKB 2012:14). 6 kap. 4 § första stycket i kyrkoordningen kommer då att ha följande lydelse: "Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Stiftet ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen.”

Det har under 2000-talet genomförts en rad nationella satsningar och granskningar av arbetsmiljön, liksom styrning och ledning, i Svenska kyrkan berörs. Bland annat genomförde kyrkokansliet och dåvarande Församlingsförbundet (nu Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation) ett projekt 2006–2009 som syftade till en bra arbetsmiljö i Svenska kyrkan. Huvudmålet för projektet var att arbetsmiljöarbetet år 2009 skulle ske i samverkan mellan nationell nivå och dåvarande Församlingsförbundet liksom mellan stiftet och den nationella nivån. Projektet resulterade bl.a. i konkret stöd för arbetsplatser tillgängliga på webbplatsen www.svenskakyrkan.se/arbetsmiljo, fler resurser till Arbetsgivarorganisationen för konsultativt råd och stöd och ökat samarbete och samordning mellan Arbetsgivarorganisationen och stiftet i arbetsmiljöfrågor.

I *Styra och leda* (SKU 2008:1) togs bl.a. arbetsmiljöproblem i Svenska kyrkan upp. Med grund i undersökningar som har gjorts lyfte utredningen bl.a. att en del av kritiken mot Svenska kyrkans arbetsmiljö har pekat ut oklarheter beträffande ansvarsfördelningen som en orsak till problem. Utredningen föreslog vissa omredigeringar och justeringar av kyrkoordningens bestämmelser om kyrkorådets och kyrkoherdens ställning och uppgifter som har lett till förtydliganden av ansvarsfördelningen i församlingar och samfälligheter.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:85.

I motionen presenteras en rad problem som rör den ordning med lokalanställning för församlingspräster som gäller i Svenska kyrkan sedan relationsändringen år 2000. Motionären efterfrågar en utredning av följderna av att prästerna sedan kyrkoordningens tillkomst varit lokalanställda.

Utskottet anser, i likhet med motionären, att lokalanställningen inte är problemfri. Det innebär dock inte att utskottet anser att kyrkan bör överväga en återgång till den ordning med delade arbetsgivarfunktioner som före år 2000 gällde för församlingsprästerna. Det var bland annat på grund av de arbetsmiljöproblem som den tidigare ordningen i vissa fall ledde till samt stiftens dubbla roll som både utövare av tillsyn och vissa arbetsgivarfunktioner som ordningen med delade arbetsgivarfunktioner övergavs och lokalanställning infördes. Utskottet anser därför inte att det finns någon anledning att ompröva den ordning som gäller idag. Någon utredning om följderna av prästernas lokalanställning bör inte tillsättas, i synnerhet inte i dagsläget med tanke på dels att det vid årsskiftet kommer att genomföras stora organisatoriska förändringar i Svenska kyrkan, dels den kontraktsutredning som nu pågår. Mot denna bakgrund föreslås att motionen ska avslås.

Uppsala den 26 september 2013

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Sven Kragh, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Sven Kragh, ordförande, Margareta Carlenius, Göte Karlsson, Irene Gustafsson, Ronny Hansson, Roine Olsson, Staffan Holmgren, Christina Blomqvist, Ingrid Borgström, Lars-Ivar Ericson, Hans-Olof Andréén, Emma Hedlundh, Bertil Olsson, Karin Långström Vinge och Eric Muhl.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sture Köhler, Jons Ingemar Larsson, Sven Kerst, Inger Lif, Lennart Kjellin, Mattias Rosenquist, Niklas Grahn, Lars Haraldsson, Lars Edstav, Torbjörn Lindahl och Bertil Murray.

Biskoparna Tuulikki Koivunen Bylund och Esbjörn Hagberg har deltagit i utskottets överläggningar.